

junare debemus ut ad gaudium quod in sequenti solemnitate celebratur pervenire mereamur, sine Alleluia transfiguntur quia non est speciosa laus in ore peccatoris (Eccli. xv).

CAP. XXXV. *Quare in vigilia Pentecostes baptismus celebretur.*

In vigilia Pentecostes celebratur baptismus eo quod Dominus ascensus in cœlum promisit discipulis suis dicens: *Baptizamini Spiritu sancto non post multos hos dies* (Act. i), scilicet post decem; quod et factum est. Hac de causa celebrat Ecclesia baptismum decima die post ascensionem, ut cathœcumeni nostri baptizentur Spiritu sancto, sicut et ipsi apostoli. Incipiunt autem dies Pentecostes ab ipso die Paschæ, et terminantur die quinquagesimo, qui vulgo dies Pentecostes appellatur. Unde ipso die canitur Antiphona ad Vesperas: *Hodie completi sunt dies Pentecostes, Alleluia*, etc. In hujus diei vigilia propter catechumenos Lectiones quatuor leguntur. Prima ad historiam pertinet, proponens ad exemplum obedientiam Abrahæ. Secunda Lectio est: *Scriptis Moyses canticum*. De quo autem cantico hic dicat, cantor illico demonstrat, scilicet *Attende, cœlum*. Tam Lectio quam canticum allegorice de Christo et Ecclesia exponendum est. Tertia Lectio moralis, in qua septem dona Spiritus sancti faciunt de obedientibus virum unum de quo dicebat Paulus: *Donec occurramus omnes in virum perfectum* (Ephes. iv). Quarta Lectio anagogen sapit, quæ ad cœlestia tantum invitat. Ecce quatuor pedes mensæ Domini ad quam catechumeni vocantur. De lætantiis circa baptismum dictum est supra. *Alleluia* cantatur pro gaudio emundationis quam neophyti recipiunt in baptismo. Sed quia plena emundatio, a pœna videlicet et culpa ad quam per hanc tenditur, longe est, et non nisi per difficultates nimias ad eam pervenitur, sequitur Tractus.

A CAP. XXXVI. *De officio missarum infra hebdomadam Pentecostes.*

Quid in tota septimana quæ die Pentecostes incipit agere debeamus Beda in Homilia sua manifestat dicens: Verum hoc quoque quod nos statim peracta die quinquagesima non genua ad orandum curvamus, sed et illa; adhuc septimana stantes Domino supplicamus, et quamvis intermissa repetamus jejunia, tamen alleluia quotidie personamus; nemo absque discretionem apta et congrua ratione mysterii putet actitari. Quia enim Spiritus sancti septiformis est gratia, jure solemnitas adventus ejus per VII dies laude hymnorum debita simul et missarum celebratione recolitur.

CAP. XXXVII. *De officio missæ pro mortuis.*

In missa pro mortuis non cantatur *Gloria in excelsis Deo* (Luc. ii), nec *alleluia* suavitatem et lætitiã significantia, quia cantica lætitiã de proximi transitu dolentibus non conveniunt. Ministri enim altaris sicut *gaudere cum gaudentibus*, ita *flere debent cum fletibus* (Rom. xii). Osculum non datur hic, quia ubi solemus dicere, *Dona nobis pacem*, in hoc officio quasi magis defunctorum quam nostri memores, dicimus: *Dona eis requiem sempiternam*. Summopere enim hic illis succurrere nitimur quos in hac vita nil amplius posse mereri cognoscimus. Anniversarius dies ideo repetitur pro defunctis, quia nescimus qualiter se habeant in alia vita. Unde sicut anniversarius sanctorum dies ad eorum honorem repetitur, sic anniversarius defunctorum dies ad memoriam reducitur ad ipsorum, si forte indigent, utilitatem. Triginta diebus continuis solet missa pro defunctis celebrari, ut quidquid in Decalogo legis deliquerunt, sanctæ Trinitatis miseratione deleatur. Denarius enim ternario multiplicatus tricenarium faci

LIBELLUS DE CANONE MYSTICI LIBAMINIS, EJUSQUE ORDINIBUS

AUCTORE, UT VIDETUR,

JOANNE CORNUBIENSI.

CAP. I. *De crucis dominicæ virtute.*

In virtute sanctæ crucis et in sacramento altaris magna est convenientia et magna efficacia, cum per utrumque excludantur contraria, et renovetur et sanctificetur Ecclesia. Duplici autem renovamur

ratione, ut scilicet prius exuamur vetustate, deinde induamur novitate. Non enim potest fieri ut remanentes in vetustate induamur Christi novitate, nec poterat fieri quod Paulus dicebat ex persona infirmi: *Nolumus expoliari, sed supervestiri* (II Cor. v). Unde

aliis *Zebedæi* petentibus ut unus sederet ad dexteram A et alius ad sinistram dictum est: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? (Matth. xx.)* Quasi diceret: Prius compatiendo et commoriendo oportet vos exui vetustate, ut postea possitis ad dexteram meam vel ad sinistram sedere, quod est indui novitate. Hoc enim *non est meum dare vobis, id est veteribus, sed quibus paratum est a Patre meo (ibid.)*, id est innovatis. Propterea et ipse Dominus Jesus prius quidem voluit pati in ligno inferiori, deinde glorificari in ligno superiori. Ut scilicet prius exueret nos vetustate, deinde indueret nos suam novitatem. Prius enim legitur crucifixus, deinde titulus superpositus. Sic enim scriptum est: *Bajulans sibi crucem exivit in eum qui dicitur Calvarie locum, ubi crucifixerunt eum. Scripsit autem et titulum Pilatus et posuit super crucem (Joan. xix.)*. Est enim septiformis vetustas nostra; est et septiformis virtus sanctæ crucis et efficacia. Sunt enim quatuor corporis abominations, et tres mentis corruptiones. Unde propheta: *Corrupti sunt et abominabiles facti sunt (Psal. xl.)*. Corrupti sunt mente, et abominabiles facti corpore. Abutuntur enim quatuor elementis in corpore: igne in oculis per curiositatem, aere in lingua per verborositatem, terra in manibus per iniquitatem, quando pugno impie percutimus fratrem, aqua in fluxu seminis per libidinem. Hæc sunt quæ de claustro ejiciunt fratrem. Unde propheta *ingrediebatur ut videret (Psal. xl.)*, ecce curiositas; *Vana loquebatur (ibid.)*, ecce verborositas; *cor ejus congregavit iniquitatem sibi (ibid.)*, ecce iniquitas. *Egrediebatur foras (ibid.)*, per libidinem. Corruptimur etiam in mente triplici corruptione. In ratione naturali, per superbiam; in concupiscentia, per avaritiam; in ira, per invidiam. Sunt autem in cruce quatuor dimensiones, latitudo, longitudo, sublimitas et profundum, et tres in titulo distinctiones: *Jesus, Nazarenus, Rex Judæorum (Jean. xix.)*. Latitudo misericordiæ fuit in Christi passione. Longitudo vitæ in resurrectione. Sublimitas gloriæ in ascensione. Profundum sapientiæ in occulta potestate, qua hæc omnia fecit, qua et in novissimo judicabit. Profundum crucis occultum erat, et cætera manifesta patebant. Sic potestas adhuc occulta est qua Dominus Jesus omnia prædicta fecit; sed cum in fine judicabit, manifesta erit, sicut scriptum est: *Cognoscetur Dominus judicia faciens (Psal. ix.)*. Unde et in quarto ordine Canonis memoria de tribus manifestis præmittitur. De quarto autem, id est profundo quia occultum est taceatur. Quartus ordo est: *Unde et memores, Domine, etc.* Item in passione contemptus fuit sui, in resurrectione, contemptus mundi; in ascensione, amor Dei; in occulta potestate, timor. Contemptus autem sui excludit verborositatem; contemptus mundi, curiositatem; amor Dei, iniquitatem; timor, libidinem. De tribus distinctionibus tituli: in Jesu fides intelligitur, sine qua nemo salvatur; in Nazareno spes; Nazareth enim *flos* interpretatur, de quo fructus

PATR. CLXXVII.

asperatur; in rege Judæorum, charitas, quæ est excellentior via, quæ reges et sacerdotes facit. Fides autem illuminat rationem quam superbia excæcabat, et excludit superbiam. Spes sublevat æternorum concupiscentiam quam avaritia inclinabat, et excludit avaritiam. Charitas temperat et ordinat iram, quam invidia corrumpibat, et excludit invidiam. Sic igitur virtute sanctæ crucis et efficacia exuimur nostra vetustate, et induimur Christi novitate. Ideo Dominus Jesus libenter crucem suam bajulabat, per quam de principe hujus mundi triumphabat, per quam regnum mortis et peccati destruebat, et ad Ecclesiam gratiam et benedictionem transferebat. Unde Jacob filios Joseph benedicturus, cum major ad dexteram et junior ad sinistram esse positus, facta cruce super minorem posuit dexteram, et super majorem sinistram, significans in Spiritu sancto Spiritus sancti gratiam per virtutem sanctæ crucis ad Ecclesiam transituram. Similiter et sacramento altaris renovatur Ecclesia et sanctificatur. Sunt autem septem quæ in sacramento altaris utiliter attenduntur, scilicet quæ sit causa missæ, quæ differentia, quis finis, quæ virtus, quis ordo, quæ ratio, quæ utilitas. Causa missæ tripartita est, scilicet honor sanctorum, salus vivorum, et requies defunctorum. Præmittitur autem quasi prologus oratio et invocatio Trinitatis, in quo prælibatur et ostenditur quæ sit causa missæ sequentis: *Suscipe, sancta Trinitas. Ibi enim continetur ut sanctis proficiat ad honorem, nobis ad salutem, etc.* Tripartita est differentia. Secundum enim differentiam trium partium Ecclesiæ, sunt tres missarum differentiæ, ut alia dicatur de sanctis, alia de tempore, id est pro vivis, alia pro fidelibus defunctis. Sunt quidem tres partes Ecclesiæ. Pars quædam est in exultatione, pars in peregrinatione, pars in expectatione. In exultatione sunt sancti, qui Christi vestigia sunt secuti. In peregrinatione sunt vivi, qui subjacent tempori, id est vanitati. Unde Apostolus: *Vanitati subjecta creatura non volens, etc. (Rom. viii.)*. In expectatione sunt fideles defuncti, qui expectant requiem. Secundum harum trium partium differentiam sunt tres differentiæ missarum et finium et officiorum. Finem enim alium habet missa pro sanctis, id est *Ite, missa est*; alium missa de tempore, id est *Benedicamus Domino*. Alium missa pro fidelibus defunctis, id est *Requiescant in pace*. In fine missæ pro sanctis, invitatur ad illam gloriam in qua jam sancti requiescunt. *Ite, missa est*, quasi dicat: Hostia a Patre ad nos missa est, vel a nobis ad Patrem remissa est; id est *Ite* id est festinate, sicut dicit Apostolus: *Festinemus ingredi in illam requiem (Hebr. iv.)*. Finis vero missæ de tempore hortatur nos, qui sumus in tempore, ut benedicamus Domino in adversitate et prosperitate, id est in omni tempore. Unde David: *Benedicam Dominum in omni tempore (Psal. xxiii.)*; et illi: *Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, et veritatem per noctem (Psal. ix.)*. In mane prosperitas, quæ non ex meri-

tis nostris, sed ex misericordia sola datur. In nocte A adversitas, quæ in veritate pro meritis redditur. In fine missæ pro defunctis eis optamus requiem, et in principio petimus: *Requiem æternam dona eis, Domine*, etc. Virtus missæ, crux Christi est, quæ sacramentum altaris et omnia Ecclesiæ sacramenta consecrat et sanctificat. Septem ordines crucis sunt in ferie Canonis, quos Spiritus sanctus mira sapientia ordinavit. Primus ordo est a *Te igitur* usque ad *Quam oblationem*; secundus, a *Quam oblationem* usque ad *Qui pridie*; tertius, a *Qui pridie* usque ad *Unde et memores*; quartus, ab *Unde et memores* usque ad *Per quem omnia*; quintus, a *Per quem omnia* usque ad *Per ipsum*; sextus, a *Per ipsum* usque ad *Pax Domini*; septimus, a *Pax Domini* usque ad *Amen*. In singulis ordinibus sunt causæ profundæ et rationes quæ rationabiles movent quæstiones; quas Spiritus sanctus, cui vult, prout vult, claudit, cui vult aperit, sicut scriptum est: *Hic ostiarius aperit* (Joan. x).

CAP. II. De primo ordine Canonis.

In primo ordine canonis tria apponimus; pro tribus rogamus, et tria petimus, et ideo tres cruces facimus. Tria apponimus, panem, vinum et aquam. Quare autem ista tria potius quam alia apponantur, oritur questio. Tripartita causa est. Prima causa est, quia inter omnia humanæ vitæ sustentandæ necessaria, hæc tria sunt mundiora et utiliora et magis necessaria; propterea potius debuerunt apponi quam alia, et in id quod mundius est et utilius omnibus et super omnia ad vitam æternam capessendam magis necessarium, transferri et transformari, id est in corpus Christi et sanguinem. Secunda causa est quia in his res ipsa et virtus sacramenti intelligitur, sine qua ad hoc sacramentum indigne acceditur, et ad iudicium non ad salutem sumitur. In aqua enim intelligitur fides quæ latet et nutritur in aquis baptismi. In vino quod ascendit et lætificat, intelligitur spes. In pane qui confirmat, intelligitur charitas. Vel in pane qui corroborat Pater intelligitur, qui est omnis omnium fortitudo. In vino quod lætificat, Filius qui est gaudium nostrum, quod nemo tollet a nobis. In aqua, quæ mundat et lavat, Spiritus sanctus, sicut scriptum est: *Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris* (Ezech. xxxvi). Et iterum: *Flumina de ventre eius fluent aquæ vivæ*. (Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum) (Joan. vii). Vel in aqua intelligitur munditia castitatis; in pane, fortitudo et opera pietatis; in vino, quod ascendit et accendit, rectitudo intentionis, quæ ad terrena non inclinatur, sed ad cœlestia erigitur. Hæc tria accedentibus ad altaria ita necessaria sunt, ut sine eis cum salute nemo possit accedere. Unde Dominus in Evangelio: *Introeuntibus vobis in civitatem occurret vobis homo amphoram aquæ bajulans; sequimini eum et dicite domino domus; ubi facio pascha cum discipulis meis? Et ipse ostendet vobis cœnaculum grande stratum, et ibi parate* (Luc. xxi). Ideo ergo in emineu-

tiori loco Ecclesiæ paratur altare, ut ascensuri his gradibus et ascensionibus virtutum studeant seipso preparare et probare. Unde Apostolus: *Probet autem seipsum homo*, etc. (I Cor. xi.) In cœnaculo altitudo, in grandi latitudo, in strato aptitudo, quia aptatum et mundatum erat. In strato ergo, munditia castitatis; in grandi, latitudo et opera pietatis; in cœnaculo, rectitudo intentionis. Unde in quarto ordine antequam dicamus, *panem sanctum vitæ æternæ, et calicem salutis perpetuæ*, necessario prius offerimus *hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam*. Sed de his in consequentibus dicendum est. Tertia causa, quare scilicet prædicta tria apponamus, panem, vinum et aquam, est quia in figura hujus sacramenti omnis patriarcharum benedictio in his constabat. Unde Abraham cum in figura hujus mysterii Melchisedech et panem et vinum obtulisset, a majore benedictionem accepit, et benedictus Deo excelso dictus est. Qua benedictione postea Isaac filium ditavit. Isaac etiam filio suo Jacob hæc eadem bona prophetali eloquio imploravit dicens: *Det tibi Deus de rore cœli et de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini et olei*, etc. (Gen. xxvii.) Rursus cum Esau conquerens de Jacob heret: *Frumento*, inquit, *et vino stabilivi eum; et tibi post hæc, fili mi, ultra quid faciam?* (Ibid.) Quasi diceret: Firmavi eum frumento corporis, et vino sanguinis Christi. Idem per oleum quod per aquam intelligitur.

CAP. III. De tribus pro quibus oramus, et quæ petimus.

Pro tribus rogamus: primo scilicet generaliter pro omnibus; secundo, pro familiaribus nostris absentibus; tertio, pro circumstantibus. Generaliter pro omnibus, ubi dicimus: *In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Catholica*, etc. Pro familiaribus nostris absentibus, ubi dicimus: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum*. Pro circumstantibus, ubi dicimus: *Et omnium circumstantium*.

Tria petimus: Primo scilicet, ut dies nostri disponentur in pace; secundo, ut eruamur ab æterna damnatione; tertio, ut mereamur numerari in Dominico grege. Quæ omnia habemus ibi ubi dicimus: *Diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari*. Quia ergo tria exponimus et pro tribus rogamus et tria petimus, propterea tres cruces facimus, scilicet ut per virtutem crucis primo quæ apposita sunt benedicantur; secundo, si pro quibus apponuntur; tertio, ut quod petimus impetremus. Soluta est ergo secunda quæstio quæ posset fieri, scilicet quare tres cruces in hoc ordine fiant, quando dicimus: *Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata*. Hæc dona scilicet nature; hæc munera, scilicet devotionis nostræ, hæc sancta sacrificia illibata majestati divinæ, ut hæc dona referantur ad naturam, hæc munera, ad gratiam, hæc sacrificia, ad incorruptionis gloriam.

Quare autem hoc sacramentum iteretur, vel quomodo bene sumatur, vel quod bene sumptum operetur, vel quare sub hac specie sacramenti veritas lateat et veletur, rationabiles quæstiones oriuntur. Quare hoc sacramentum iteretur tripartita causa est. Prima causa est ut qui quotidie labimur, per hoc quotidie expiemur. Secunda causa est, ut sicut in medio paradisi erat lignum vitæ, ita sit corpus Christi assidue in medio ecclesiæ, a quo criminaliter peccantes arceantur, donec per pœnitentiam satisfaciunt, ad hoc et per hoc reconciliati revertantur. Tertia causa est ut per hoc unum efficiamur cum Christo, et mediante Christo, unum efficiamur cum Deo, unde Dominus in Evangelio: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Qui manducat meum corpus, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo* (Joan. vi). Bene autem sumitur, si quis per hæc tria ad hoc præparatur, scilicet fide integra, confessione pura, pœnitentia condigna. Bene sumptum tria operatur: primo peccata purgat; secundo, virtutes roborat; tertio in vitam æternam suscitatur. Unde ait in Evangelio: *Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem et bibit sanguinem meum, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die* (ibid.). Quare sub hac specie sacramenti veritas lateat et veletur, tripartita causa est. Prima causa est interrogatio fidei. Secunda causa est augmentum meriti. Tertia causa est defectus infirmi. Primo enim fidem interrogat ut interrogando probet et discernat. Secundo probatum per fidem majori virtute et gratia donat. Tertio, ut nostræ infirmitati parcat, semetipsum in suæ majestatis claritate non manifestat, sed quasi sub quodam velamine occultat. Unde miraculum istud contigit in Vivariensi ecclesia Præmonstratensis ordinis. Cum celebraretur missa in præfata ecclesia, quidam frater respiciens de choro ad altare vidit super illud circulum claritatis immensæ et columbam miri candoris super calicem in eadem claritate. Cœpit igitur admirari, et admirando intuetur: et subito stupefactus et territus amisso visu cecidit in choro prostratus. Quem fratres ad manus extra chorum deducunt, et eventus veritatem perquirentes, tandiu precibus institerunt donec ei Deus visum restitueret. Et hæc quidem de primo ordine dicta sufficiant.

CAP. IV. De secundo ordine Canonis.

In primo ordine petimus ut quæ appoita sunt benedicantur; in secundo vero petimus ut quæ jam in primo benedicta sunt, in verum et summum sacrificium transferantur. Quinque ergo cruces facimus, quia quæ benedicta sunt in id transferri petimus quod in quinque præcellit omnibus, scilicet triplici prærogativa et charitate gemina. Ideo dicimus *Benedictam*, omnium scilicet gratiarum plenitudine, *ascriptam* summâ dignitate et honore, *ratam* summâ et æterna potestate. De prima prærogativa,

scilicet omnium gratiarum plenitudine, scriptum est: *De plenitudine ejus omnes accepimus* (Joan. i); et: *non enim ad mensuram dedit Deus Spiritum sanctum Filio* (Joan. iii). De secunda prærogativa, id est summa dignitate et honore, scriptum est: *Hubens in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium* (Apoc. xix). De tertia prærogativa, id est summa et æterna potestate, scriptum est: *Potestas ejus potestas æterna, qua non auferetur* (Dan. vii). Sed quia triplex hæc prærogativa parum nobis prodesset nisi charitatem geminam exhiberet, propterea dicimus, *ut nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi*. Charitas gemina fuit quam ad Patrem habuit et ad gregem, Patri obediendo et pro grege moriendo. Vel charitas gemina fuit qua corpus et animam posuit, vel qua sanguinem et aquam de latere suo fudit. Vel ideo quinque cruces facimus, ut ex prædictis quinque, quinque nobis necessaria impetremus: ex participatione scilicet sanguinis, remissionem peccatorum; ex participatione corporis, unitatem in societate sanctorum; ex summa et æterna potestate, timorem et sollicitudinem mandatorum; ex summa dignitate et honore, honestatem vitæ et maturitatem morum; ex plenitudine gratiarum, plenitudinem præriorum. Hac igitur de causa in secundo ordine quinque cruces facimus.

CAP. V. De tertio ordine Canonis.

In tertio ordine, sicut petimus in secundo, quæ benedicta sunt in primo in verum et summum sacrificium transformantur, id est in verum corpus et sanguinem Christi. Et quia iste ordo brevis quidem est, sed profundus et magna sapientia plenus, ideo in hoc duæ rationabiles quæstiones moventur. Prima quæstio, quare non nisi duæ cruces fiant; secunda, quare in hoc ordine potius quam in cæteris substantia panis et vini in verum corpus Christi et sanguinem transeat. Solutio primæ quæstionis. Nulla alia nisi sola duplex hominis natura erat redimenda, scilicet corpus et anima. In hoc autem ordine nostra redemptio et reparatio celebratur, per quam humana liberatur. Unde quare in hoc non nisi duplex fuerit crux facienda, manifesta apparet ratio, videlicet propter redemptionem duplicis naturæ. Solutio secundæ quæstionis. Tres ordines sunt: ordo naturæ, ordo justitiæ, et ordo gratiæ. Ordine naturæ nos præcedit fructum, et sonus cantum, et materia materiatur. Ordine justitiæ pœna sequitur peccatum, et virtutem præmium, unde scriptum est: *Oculum pro oculo, dentem pro dente* (Exod. xxi), etc.; et: *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die* (II Tim. iv). Ordine gratiæ superabundat gratia ubi abundavit delictum, et præcedit humilis peccator justum superbum, velut publicanus Pharisæum, et misericordia impenditur ubi nullum præcedit meritum. Unde in Evangelio: *Publicani et meretrices præcedent vos in regno Dei* (Matth. xxi). Sed nec natura potuit nec justitia debuit, ut panis et vinum fieret caro et sanguis. Sola

vero divina gratia hoc potuit et voluit; hoc et fecit A et facit. Sicut ergo sunt tria tempora, tempus ante legem, tempus sub lege, et tempus gratiæ; et in solo tempore gratiæ Dominus Jesus venit, et hoc sacramentum celebravit et instituit, sic in hoc tertio ordine Canonis convenientius quam in cæteris quotidie venit, et de pane et vino carnem et sanguinem suum consecrat et conficit. Et hæc de tertio ordine dicta sufficiant.

CAP. VI. De quarto ordine Canonis.

In quarto ordine, præsentem summo et vero sacer-
dote, jam apud Patrem innotescunt petitiones nostræ; præsentem summa et vera hostia, jam major protenditur mora. Tunc magnum quæ fecit celebratur memoria, ut tam per eum quam per ea quæ fecit, B Patris spectatur et impetretur clementia. Quinque ergo cruces facimus, non quod eum qui præsentem est Sanctum sanctorum sanctificemus, sed ut per ejus præsentiam et crucis efficaciam quinquepartitam obtineamus gratiam, per quam digne offeramus et sumamus salutarem hostiam, et eidem conformati, in sanctorum consortium mereamur admitti. Dominus Jesus in passione sua fuit *hostia pura*, in resurrectione *hostia sancta*, in ascensione *hostia immaculata*. *Panis vitæ æternæ* esurientibus, *calix salutis perpetuæ* justitiam sitientibus. Ei ergo assimilari et conformari debemus, qui ad ipsum offerendum accedimus, sed quia hoc non potest fieri nisi passionem, resurrectionem et ascensionem studeamus imitari, propterea istorum trium in primis memoriam facimus, ubi dicimus: *Unde et memores, Domine, nos tui servi, sed et plebs tua sancta ejusdem Christi Filii tui Domini Dei nostri tam beatæ passionis nec non et ab inferis resurrectionis, sed et in cælos gloriosæ ascensionis*, ut scilicet ex imitatione passionis per munditiam castitatis simus et offeramus *hostiam puram*, ex imitatione resurrectionis obtineamus virtutem et opera pietatis, et simus et offeramus *hostiam sanctam*, ex imitatione ascensionis obtineamus rectitudinem intentionis, et simus et offeramus *hostiam immaculatam*, ex participatione panis sancti vitæ æternæ, obtineamus unitatem et fortitudinem charitatis, ex participatione calicis salutis perpetuæ, multitudinem et magnitudinem exultationis, sicut scriptum est: *Es calix meus inebrians quam præclarus est!* (Psal. xxii.) De his quidem in primo ordine ex parte diximus, et quare in hoc quarto ordine tria duo præcedant, meminimus. Tria igitur necessario primum offerimus ut ad *panem sanctum vitæ æternæ, et calicem salutis perpetuæ*, id est sacramentum altaris, digne accedamus. In his enim duobus comprehenditur, et hæc quodammodo sacramentum altaris complectitur. In primo ergo prudentia, in secundo fortitudo, in tertio justitia, in quarto, id est altaris sacramento, temperantia. Propterea dicebat Apostolus: *Probet autem seipsum homo* (I Cor. xi), id est in his et per hæc se præparet, et probando appetet, scilicet per munditiam castitatis, per virtu-

tem et opera pietatis, et per rectitudinem intentionis. *Et sic de pane illo edat et de calice bibat*, id est sic probatus et sic præparatus ad sacramentum altaris accedat. Ideo Dominus in Evangelio: *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris*, etc. (Luc. xii). *Sint lumbi vestri præcincti, ecce munditia castitatis, et lucernæ ardentes in manibus vestris*, ecce opera pietatis, *et vos similes hominibus expectantibus dominum suum* (ibid.), ecce rectitudo intentionis. Hæc enim sola vere expectat et lætificat; expectando lætificat, et lætificando expectat. Unde Apostolus: *Conversatio nostra in cælis est* (Philip. iii), quasi dicat: Intentio nostra recta est et erecta ad gloriam Dei et ad gaudia cæli. *Unde et Salvatorem expectamus* etc. (ibid.), *ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiamus ei* (Luc. xii), ecce sacramentum altaris. In hoc enim vere Salvator venit etiam per præsentiam corporis. Pulsat cum fidem interrogat. Interrogat ut discernat, reprobet infidelem. Dominus enim interrogat *justum et impium* (Psal. x). Nonne interrogabat fidem quando de corpore et sanguine suo dicebat: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis?* (Joan. vi.) Nonne interrogando discernerebat, discernendo probabat et reprobabat, quando, duodecim, remanentibus multi abierunt retro, dicentes: *Durus est hic sermo* (ibid.). Et vere tum eum venientem fide integra et devota suscipimus. Vel ideo quinque cruces facimus, quia quinque offerimus, pro quinque rogamus, et quinque petimus. Pro quinque rogamus: primo generaliter pro fidelibus vivis omnibus; secundo, pro altaris participibus; tertio, pro defunctis familiaribus; quarto, generaliter pro omnibus; quinto, pro nobis peccatoribus. Generaliter pro vivis omnibus ubi dicimus: *Supra quæ propitio*, etc. Sed quid est *supra quæ*, cum potius supra quem, id est supra Christum videatur esse dicendum? Est itaque sic intelligendum *supra quæ*, id est supra cujus membra, vel supra cujus dona. Pro altaris participibus, ubi dicimus: *Ut quotquot ex hac altaris participatione*, etc. Pro defunctis familiaribus, ubi dicimus: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum qui nos præcesserunt*, etc. Generaliter pro omnibus fidelibus defunctis, ubi dicimus: *Ipsis et omnibus in Christo quiescentibus*, etc. Pro nobis peccatoribus, ubi dicimus: *Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam*, etc. Quinque petimus, duo scilicet nobis vivis, et tria fidelibus defunctis. Duo nobis, primo scilicet ut omni benedictione cælesti et gratia repleamur; secundo ut intra sanctorum consortium admitti mereamur. Tria fidelibus defunctis, scilicet refrigerii sedem, quietis beatitudinem, et luminis claritatem, quod est ibi: *Locum refrigerii, lucis et pacis ut indulgeas deprecamur*. Quinque ergo crucem facimus, per cujus virtutem et amorem et obtinemus quæ offerimus, exaudimur pro quibus rogamus, et quæ petimus impetramus.

CAP. VII. De quinto ordine Canonis.

In quinto ordine ut petitionum nostrarum consequamur efficaciam, captamus benevolentiam, utramque commendamus personam, Patris scilicet et Spiritus sancti. Patris commendamus personam per ineffabilem claritatem, ubi dicimus: *Per quem hæc omnia, Domine, semper dona creas*, etc. Spiritus sancti personam per mirabilem scientiæ profunditatem, qua ita ordinavit Canonem ut ad verbum creationis non faciamus signum crucis, ad tria sequentia faciamus, *sanctificas, vivificas, benediscis*. Et quare? hæc est causa, quia humana natura ex statu primæ conditionis nec habuit profectum virtutis, nec stabilitatem beatitudinis. Ex prima quidem creatione pollebat naturali ratione, gaudebat arbitri libertate; per se autem nec poterat stare nec proficere, sine gratia adjutrice et sine crucis virtute. Ex se ergo labilis et caduca; ex virtute autem sanctæ crucis et gratiæ adjutricis stabilis efficitur et beata. Propterea ad primum verbum creationis non facimus signum crucis, ad tria sequentia facimus. *Sanctificas* fide et spe et remissione peccatorum, *vivificas* sacramentis fidei et virtute honorum operum, *benediscis* plenitudine gratiarum et consummatione honorum. Ideo ergo ter crucem facimus, quia per ejus virtutem et amorem hæc tria obtinemus, quibus super omnia indigemus. Personam Filii per multiplicem, id est quadripartitam, potestatem commendamus, ostendentes eum primo bonum naturæ, secundo largitorem veniæ, tertio Dominum virtutis et gratiæ et fontem vitæ, quarto Regem gloriæ, unde scriptum est: *Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ* (Psal. xxii). Prima potestas est, qua potest omnia de nihilo creare; secunda, qua potest peccata dimittere; tertia, qua potest gratiam et virtutem augere; quarta qua potest emundatos et gloria et beatitudine coronare. *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas*, ecce Deus naturæ; *Sanctificas*, ecce largitor veniæ. *Vivificas*, ecce fons vitæ et Dominus virtutis gratiæ; *Benediscis*, ecce rex et corona æternæ gloriæ.

CAP. VIII. De sexto ordine Canonis.

In sexto ordine per eum qui venit in sexta ætate, et per virtutem crucis ejus jam plenius omnem veritatem cognoscimus, et per eundem Patrem honoramus et glorificamus. Unde majori sumpta fiducia et audacia, ut ad summam pacis pertingamus, omnium petitionum summam in brevi colligimus, dicentes: *Pater noster*, etc. (Matth. vi.) Quinque cruces facimus, ut per virtutem et amorem sanctæ crucis quinque gradus in cognitione veritatis ascendamus sine quibus salvi esse non possumus. Non quod gradus sint aliqui in Trinitate deitatis vel deitate Trinitatis, sed in ejus fide et dilectione; unde Apostolus: *Ex fide in fidem* (Rom. i). Primus gradus fidei est æternitas Filii cum Patre; secundus gradus, æqualitas; tertius gradus unitas ejusdem substantiæ; quartus, idem modus utriusque existendi; quintus, unitas Spiritus sancti cum utroque, id est cum Filio et Patre.

A Et notandum quod in hoc ordine Oratio Dominica continetur, unde et tres quæstiones rationabiles in hoc ordine oriuntur. Prima videlicet quare in crucibus faciendis tanta diversitas ostenditur; secunda, quare corpus Domini integrum in eisdem crucibus faciendis manu teneatur; tertia, quare in hoc ordine potius quam in aliis Oratio Dominica contineatur. Notandum est etiam quod alia per ea quæ sunt intelliguntur, alia per ea quæ dicuntur. Sed quare diversitas in crucibus ostenditur? Prima quidem crux ex utraque parte ultra calicem protenditur. Secunda calici cœquatur. Tertia infra calicem coarctatur. Quarta eadem est cum prima. Quinta ante calicem depingitur. In prima ergo cruce æternitas Filii intelligitur cum Patre, in secunda æqualitas, in tertia unitas internæ et ejusdem substantiæ, in quarta idem modus existendi utriusque, et ante mundi constitutionem, et post mundi consummationem. Unde de seraphim legitur quod duabus alis velabant caput, et duabus pedes, et duabus volabant (Ezech. i). In capite principium, in pedibus finis. Quid enim fuit ante mundi constitutionem, vel quid futurum sit post mundi consummationem, occultum est et velatum. Duabus alis volabant, id est ad notitiam hominum deferebant, quæ in medio ad salutem hominum pertinebant. In quinta cruce intelligitur unitas Spiritus sancti cum Patre et Filio. In eo vero quod dicitur *per ipsum* intelligitur creatio. In eo quod dicitur *cum ipso*, operatio. In eo quod dicitur *in ipso* consummatio. Per Filium enim Pater creavit universa, cum Filio operatur, et Filius cum eo, regendo et disponendo creata. Unde in Evangelio: *Pater meus usquemodo operatur: et ego operor* (Joan. v). Denique in ipso consummabuntur omnia. Post mundi vero consummationem, *cum tradiderit regnum Deo Patri et subjectus erit ei qui sibi subiecit omnia* (I Cor. xv), et cum perfecte cognoscetur ab omnibus Spiritus sancti persona et natura, tunc per Filium erit Deo Patri *omnis honor et gloria*. In creatione autem rerum et in operatione est quidem Deo Patri per Filium honor et gloria, sed non omnis, donec post consummationem sicut a Patre ad Filium, sic a Filio hæreditas revertatur ad Patrem. Propterea quinta crux quando in virtute Spiritus sancti dicitur, ante calicem depingitur, id est in oculis omnium manifestatur. Post mundi enim consummationem, non tantum quomodo Filius sit unum cum Patre, verum etiam quomodo Spiritus sanctus sit unum cum utroque et procedat ab utroque plene ab omnibus justis cognoscetur, sicut scriptum est: *Cognoscent me omnes a minimo usque ad maximum* (Jer. xxxi). Propterea *omnis honor et gloria* differitur usque in ultimum. Ideo ergo quinque cruces facimus, ut per virtutem sanctæ crucis ad istam quinquepartitam cognitionem veritatis pertingamus. Prima quæstio, quare scilicet tanta diversitas in crucibus faciendis ostenditur, in prædictis soluta terminatur. Cæteræ duæ quæstiones restant solvendæ. Solutio secundæ quæstionis. In sexta ætate Domi-

nus Jesus integer et perfectus homo apparuit, et seipsum integrum atque perfectum exhibuit et pro nobis obtulit. Ideo in sexto ordine eum integra manu tenemus, id est fide integra et opere perfecto imitari debemus; et sic cruces facimus, id est ejus passionibus communicamus. Solutio tertiæ quæstionis. In sexta ætate Dominus Jesus veniens Orationem Dominicam ordinavit et docuit, et ideo in sexto ordine convenientius quam et aliis ponenda fuit.

CAP. IX. De septimo ordine Canonis.

Septimus ordo a pace incipit et ad pacem tendit. Tria de dilectione Creatoris requiruntur: mens, manus et lingua; hæc eadem in hoc operantur. Lingua format vocem, manus pingit crucem, mens movet utrumque, id est linguam ad formandum vocem, et manum ad pingendum crucem. Hæc igitur tria sunt necessaria, id est vox orationis, et virtus sanctæ crucis, et fides mentis, ut pertingamus ad summam pacis. *Pax Domini sit semper vobiscum*. Non omnis pax est Domini pax. Est enim pax inordinata, est pax simulata, est pax inquinata, et pax scelerata. Pax inordinata, pax superborum, qui contempto superiore obediunt inferiori, sicut Adam uxori, et ideo seipsum superiorem et inferiorem perdidit. Secundus vero Adam maluit obedire Deo Patri quam Synagogæ matri, et ideo seipsum recepit cum a mortuis resurrexit, et Patrem servavit, et matrem in fine recipiet. Cui Synagogæ matri compatiendo Patri dicebat: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste* (Math. xxvi). Non tamen passionem timebat vel subterfugere volebat, sed quia Synagogam ex sua passione perituram sciebat, affectu pietatis condolebat. Pax simulata est proditorum, qui ore et non corde loquuntur; pax inquinata, fornicatorum et adulterorum; pax scelerata, rebellium et schismaticorum, qui universaliter Ecclesiæ auctoritati resistunt et contradicunt. Unde Samuel: *Peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere* (I Reg. xv). Augustinus tres auctoritates ponit: primam, sanctarum Scripturarum; secundam, generalium conciliorum; tertiam, universalis Ecclesiæ consuetudinem, dicens: Omnia quæ nulla istarum auctoritate roborata sunt, ab Ecclesia penitus reseccanda existimo. Pax autem Domini ordinata est, quæ ordinem diligit. Vera est, quæ neminem fallit. Munda est, quæ omnia inquinamenta refugit. Pudica et æterna est quæ litem et finem nescit.

In ordine multæ quæstiones oriuntur quæ, Spiritu sancto revelante, solvuntur. Prima quæstio, quare tres cruces secundum consuetudinem Ecclesiæ fiant; secunda, quare duæ secundum quamdam rationem fidei sufficiant; tertia, quare cruces istæ non supra vel extra calicem, sed tantum intus in calice fiant. Quarta est quare tertia particula Dominici corporis manu teneatur in crucibus faciendis. Quinta, quare eadem particula, factis crucibus, in calicem descendat. Sexta, quare duæ partes extra calicem remaneant. Septima, quando dicitur *Agnus Dei*, cum duobus primis sit convenientia, quare in tertio sit differentia dicen-

do, *dona nobis pacem*. Solutio primæ quæstionis: Tres vitæ sunt humanæ naturæ: Prima, animæ simulcum corpore; secunda, animæ; relicto corpore; tertia, animæ, resumpto corpore: quæ erit in resurrectione. In prima vita pax est necessaria, quæ longe faciat a crimine. In secunda, pax est necessaria, quæ longe faciat a terrore, unde in exsequiis mortuorum dicitur: *Non pœnalis timor excruciet; non reorum proxima catena constringat*, etc. In tertia vita pax est necessaria quæ longe faciat ab utroque, id est a crimine et terrore, consummata gloria et beatitudine. Ideo ergo tres cruces facimus, ut per virtutem crucis ad istam triplicem pacem pertingamus. Ideo etiam semper dicimus, id est in hac triplici vita pacem aliis imploramus. Solutio secundæ quæstionis: Nulla natura redimenda erat vel ad pacem reducenda, nisi solius hominis corpus et anima, propterea secundum hanc rationem fidei duplex crux solummodo videtur esse facienda.

Solutio tertiæ quæstionis: In septima ætate quæ excipietur ab octava pace consummata, non erit unde exterius sit dolendum sed unde potius sit interius gaudendum. Propterea cruces non extra, sed intus in calice fiunt. Solutio quartæ quæstionis: Tertia pars Dominici corporis quam manu tenemus cum cruces facimus, pars illa est Ecclesiæ quæ in exultatione est et gaudet cum Christo in æterna beatitudine, hanc ergo, id est sanctos manu tenere, id est fide et opere imitari debemus, ut sic cruces faciamus, id est passionibus Christi communicemus. Solutio quintæ quæstionis: Calix Domini qui laborem significat et imitationem Dominicæ passionis, habet suum exterius et suum interius: exterius pressuram et tribulationem; interius, gaudium et consolationem. Unde Dominus in Evangelio: *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis* (Joan. xvi), unde Isaias: *Secretum meum mihi* (Isai xxiv), et David: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!* (Psal. xxx) et iterum: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam* (Psal. xciii). Illud secretum gaudii et consolationis et illud absconditum dulcedinis, interius est calicis. Propterea ergo illa tertia particula Dominici corporis descendit in calicem, quia post laborem cum Christo in æternum et æternam recipiet requiem. Unde in Evangelio: *Jam pueri mei mecum sunt in cubili; non possum surgere et dare tibi* (Luc. ii). Solutio sextæ quæstionis: Duæ partes Dominici corporis, quæ extra calicem remanent, duæ sunt partes Ecclesiæ, pars in peregrinatione, et pars in expectatione. Quia ergo istæ duæ partes laboribus penitentialibus subjacent, et adhuc expectant et desiderant, nec desideratam habent requiem; propterea illæ duæ partes Dominici corporis extra calicem remanent. Solutio septimæ quæstionis: Tria sunt tempora; duo sunt misericordiæ, tertium erit pacis et justitiæ. Quia ergo in tempore peregrinationis et in tempore expectationis speratur

et expectatur misericordia, in tempore vero resurrectionis pax consummabitur atque iustitia. Propterea quando dicitur, *Agnus Dei*, in duobus primis est convenientia, in tertio est differentia.

CAP. X. De tribus ordinibus sanctorum in Canone positorum.

Denique diligenter attendendum est et vigilantissime inquisitione perquirendum quare in Canone tres ponantur ordines sanctorum. Tres videlicet sancti de omnibus Patribus, qui fuerunt ante legem: Abel, Abraham et Melchisedech; Novi vero Testamenti plures, id est viginti quinque et majoris auctoritatis ante consecrationem; pauciores vero, id est quindecim et minoris auctoritatis post consecrationem. Tres prædicti tantum de omnibus Patribus qui fuerunt ante legem, idcirco præcipue ponuntur in Canone, quia in istorum personis et sacrificiis, persona et sacrificium Christi maxime præfigurabatur. Abel enim agnum de grege obtulit et per invidiam a fratre occisus fuit. Abraham per obedientiam de terra et cognatione sua exiit et unicum filium obtulit. Melchisedech qui rex pacificus et iustitiæ dicitur, sine patre, sine matre, assimilatus Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum, et in figura Christi obtulit Abraham panem et vinum. Novi Testamenti plures, id est quinquies quinque et majoris auctoritatis ideo ponuntur sancti ante consecrationem, quia ut digne officio et ministerio nostro res mirabiliter fiat, id est substantia panis et vini in verum corpus Christi et

A sanguinem transeat, pluribus et majoribus auxiliis indigemus, et quinquies sensuum perfectione multiplicandi et consummandi sumus. Post consecrationem pauciores, id est quindecim et minoris auctoritatis ideo ordinantur sancti, ut eorum meritis et precibus quindecim gradibus charitatis ascendamus, et uniti in sanctorum consortium transeamus. Multo quidem mirabilius et majus est substantiam panis et vini verum corpus et sanguinem Christi fieri, quam nos in sanctorum consortium admitti. Idcirco per Abel vera innocentia, per Abraham vera et perfecta obedientia, per Melchisedech fides designatur devota et integra. Istæ tres virtutes veraciter in illis redolent qui omnipotenti Deo corporis et sanguinis Christi sacrificium fideliter immolant. Sancti patres magna subtilique consideratione instituerunt, ut in canone missæ nullus confessorum vel virginum, nisi qui martyrio sanguinis purgatus est, nominetur, quoniam de martyribus nulla dubietas est: quin statim de corporibus egredientes eorum animæ regnum cælorum conscenderint. De cæteris autem qui in pace Ecclesiæ transierunt, incertum est utrum adhuc in alia vita aliquid expiandum habeant. Sicut de Paschasio diacono refert beatus Gregorius, quod et post mortem miracula fecerit, et tamen a sancto Germano pœnitentiam agens repertus sit pro levissima culpa, quam nec culpam esse credidit, et ideo fletibus non exstinxit. Salutari hostia post mortem liberari merebimur, si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus.

MISCELLANEA.

LIBER PRIMUS.

ELUCIDATIONES VARIE IN SCRIPTURAM MORALITER.

Quæ miscellanea dicuntur, quod mistim et confuse procedunt; alii enim ista ab ipso Hugone collecta censent, ut ea, ubi commodum viderit, ad institutum suum applicet; alii non ab Hugone, sed ex operibus Hugonis, ut sententiarum foscucos excerpta existimant, eo quod plurima ejus scriptis inserta deprehenderunt: quæ si impressa invenero, titulum duntaxat et locum signavero.

TITULUS I. De eo quod spiritualis dijudicat omnia, et de judicio veri et boni.

Spiritualis dijudicat omnia (I Cor. II). Spiritus spiritalem facit. Ipse spiritus, ipsa est unctio quæ, cum mentem tetigerit, de omnibus docet. Ipsa una est, et docet de omnibus. Nec mirum si omnia docet, quæ omnia continet. Una est sapientia et in ipsa omnia sunt; et omnia in ipsa non aliud sunt quam ipsa. Ibi unum omnia, et omnia unum sunt. Neque idcirco non unum sunt quia omnia sunt, neque ideo non omnia sunt, quia unum sunt. Pariter magnitudo et simplicitas: unitas et universitas. Unum bonum est, et in illo bono omne bonum est. Si videre cupis, lumen est et species. Lumen est quoniam per ipsum vides. Species quoniam ipsum vides. Et quid est videre ipsum? Quæsit ille ut videre mereretur, dicens: *Si inrenit gratiam ante te, ostende mihi te ipsum.* Et ait: *Ego ostendam tibi omne bonum (Exod. XXXIII).*

C Videte, ipsum videre petit, et ille omne bonum se ostensurum promisit. Quasi aliud offerre videtur quam fuerat rogatus; sed non aliud est, sed ipsum idem. Omne bonum ipse est, et ipsum videre, omne bonum videre est. Qualis ergo putas est species ista in qua omnis pulchritudo videtur? Multum tibi confert lumen hoc corporale, quando per ipsum vides; non tamen totum confert, quia et aliud vides et totum in ipso non vides, quoniam aliud vides quod lumen non est ipsum, quamvis et hoc videas per lumen. Quoniam autem per hoc lumen vides, totum per ipsum vides, et totum in ipso vides; et totum quod in ipso vides, ipsum est quod vides. Tale lumen est spirituale, quod cum se illuminandis præstat, qui ipsum vident totum vident. Ex hoc ipsum bonum quod spiritualibus oculis lumen est et species, spiritualibus auribus canticum est. Quærunct oculi gaudium suum; venit bonum hoc, et dicit: Lumen suum.